

УДК 94:378(477.51)(092)»1913/1915»
DOI 10.31654/2520-6966-2025-27F-114-183-193

Смалій К.

викладач кафедри географії, туризму і спорту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
smaliy.km@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0003-8256-2444>

«Цілком надійна наукова сила...»: як Фрідріх Ернестович Відеман працював професором Історико-філологічного інституту князя Безбородька (1913–1915 рр.)

Стаття присвячена одному з цікавих епізодів історії Ніжинської вищої школи початку ХХ століття. На основі уважного вивчення залучених архівних матеріалів, автор розглянув «спробу» знаного філолога та палеографа Ф.Е. Відемана влаштуватись на професорську посаду та зайняти кафедру грецької філології у Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька. Автор докладно вивчив та дослідив біографію «претендента» на професорство. Відмітив його сильні сторони як науковця, проаналізував творчий доробок, обставини особистого життя та прийшов до висновку, що Ф. Відеман був цілком гідний зайняти вакантну посаду, разом з тим вивчення медичних документів претендента, дозволяють поставити йому діагноз повної непридатності для роботи з людьми, а особливо з молоддю. Помилки в роботі бюрократичної машини Російської імперії, допустили надзвичайно хвору людину до педагогічної роботи. Спроба швидко вирішити проблему, що виникла та зняти його з посади наштовхнулась на ті ж самі бюрократичні перепони та затянулась в часі. Лише випадковість не дозволила «новому» професору інституту приступити до занять. Ф.Е. Відеман став однією з жертв патріотично налаштованої юрби та через свої антиросійські промови (що стали наслідком його збудженого емоційного стану) потрапив в арештантський дім. Таким чином Ф. Відеман спромігся стати екстраординарним професором Ніжинського інституту, не будши у самому Ніжині та не прочитавши жодної лекції.

Ключові слова: Історико-філологічний інститут князя Безбородька, грецька філологія, професорська кафедра, Перша Світова війна, антинімецькі погроми.

Постановка проблеми. Останнім часом у вітчизняній історичній науці поживався інтерес до вивчення історії та діяльності різноманітних наукових шкіл, що склалися та існували при вищих навчальних

зкладах. На думку багатьох дослідників, у кінці XIX – на початку XX століття в Історико-філологічному інституті князя Безбородька в Ніжині (далі - ІФІН) існувала окрема наукова школа класичної філології. Її поява була безпосередньо пов'язана не тільки з навчально-науковим профілем навчального закладу, а із тим солідним професорсько-викладацьким складом, що працював у тодішній Ніжинській вищій школі. У цей час в ІФІН працювали відомі філологи-класики – директори Інституту М.О. Лавровський та Ф.Ф. Гельбеке, професори А.О. Брок, Б.Ф. Бурзі, брати А.В. та Й.В. Добіаши, С.М. Жданов, В.П. Клінгер, М.І. Мандес, П.В. Нікітін, П.В. Петр, А.Ф. Семенов та багато інших творчих та неординарних особистостей. Їх життєвий шлях та наукові здобутки неодноразово ставали темами наукових статей та солідних монографічних досліджень багатьох вчених. Разом з тим, не всі педагоги та викладачі Ніжинської вищої школи були об'єктами наукових досліджень. До таких «маловідомих», «практично забутих» осіб Ніжинської вищої школи можна віднести екстраординарного професора ІФІН Фрідріха Ернестовича Відемана (1869-1918). Сучасники характеризували його як «старанного дослідника давньогрецької палеографії ... праці якого вирізняються фактографічністю, обережністю висновків та скрупульозним бібліографічним оснащенням».

Свого часу у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя професором Г.В. Самойленком було започатковано науковий проєкт «Ніжинська вища школа 1805-2025. Викладачі та вихованці. Повернення забутих імен», який передбачає розшук та повернення імен відомих осіб, що були пов'язані з історією вищого навчального закладу, що існував та продовжує свою діяльність у містечку Ніжині. У рамках виконання проєктної програми нами були віднайдені свідчення про професора Відемана. Доля не надовго пов'язала його із невеличким повітовим містом Чернігівської губернії та навчальним закладом, що існував тоді у місті. Він став професором ІФІН, але при цьому жодного разу не був не тільки в інституті, а й навіть у місті.

Аналіз останніх наукових публікацій. Сучасна історіографія не може похвалитися значною кількістю наукових робіт, у яких досліджується наукова та педагогічна діяльність Ф. Відемана. За кордоном вийшла всього одна праця, довідкового характеру, у якій містяться згадки про особу та діяльність Відемана [3]. Але у фондах Державного архіву Чернігівської області автором було виявлено справу, матеріали якої, присвячені біографії та «роботі» науковця у Ніжинській вищій школі [2].

Саме тому **метою нашої наукової роботи** є дослідження періоду біографії Ф. Відемана пов'язаного з Ніжином. З'ясування причин, що

стали на заваді того, що талановитий та перспективний науковець, який давно заслуговував професорську кафедру, так і не спромігся її зайняти.

Виклад основного матеріалу. Навесні 1913 р. з посади екстраординарного професора кафедри грецької словесності ІФІН звільнився знаний філолог, історик літератури Анатолій Федорович Семенов. На заміщення вакантної кафедри, правління інституту разом з МНО оголосили конкурс, на який відгукнувся викладач Санкт-Петербурзького Імператорського Історико-філологічного інституту, магістр грецької філології Фрідріх (Вільгельм) Ернестович Відеман, який надіслав до канцелярії інституту своє curriculum vitae (лат. – «хід життя» – докладний документ, що описує професійну біографію, освіту та досягнення. У Російській імперії ХІХ - початку ХХ ст. був обов'язковим для подання особами, що прагнули зайняти місце в академічних та наукових установах) та список своїх наукових праць [2, арк.1]. Кандидат на посаду був не зовсім простою людиною. Ось що він повідомляв про себе у власноруч написаному життєпису: «Народився я 25 червня 1869 року в повітовому містечку Уржумі В'ятської губернії, де батько був аптекарем (мав чин колезького секретаря). Освіту отримав спочатку вдома, потім у Чернігівській, 2-й Московській та 6-й Санкт-Петербурзькій гімназіях (закінчив із золотою медаллю), потім вступив до Імператорського Історико-філологічного інституту. Закінчив курс у 1893 році й отримав відрядження до Берліна, одночасно був зарахований до штату МНО разом з тим працював вчителем-наставником дітей графа П.А. Шувалова. Через рік з родиною переїхав до міста Варшави (у 1894-1896 рр. П.А. Шувалов займав посаду Варшавського генерал-губернатора – авт.). 21 квітня 1897 р. призначений викладачем німецької мови у 4-у Варшавську гімназію (з жалуванням 750 крб. на рік), а у травні отримав відрядження до Берліна для продовження наукових занять, результатом яких стали статті надруковані у Журналі Міністерства Народної Освіти за 1898 (червень-серпень) та 1899 (січень-лютий, серпень-вересень). З 1 вересня 1898 р. його прийняли на посаду викладача грецької мови у рідній Alma mater. Одночасно йому було дозволено викладати туж саму дисципліну у гімназії, що існувала при інституті. 30 вересня 1912 р. він захистив в імператорському Новоросійському університеті дисертацію «Начатки історії грецького письма» [2, арк. 2]. З його формулярного списку, що був поданий до канцелярії ІФІН, ми дізнаємося, що Ф. Відеман пройшов всіма «сходінками» чиновницької кар'єри – у 1895 р. отримав чин колезького секретаря, через рік, «за вислугу років», підвищений до титулярного радника, у 1900 р. – колезький асесор, надвірний радник

(1903 р.), колезький радник (1906) і у 1912 р. йому було присвоєно чин статського радника. За час служби Фрідріх Ернестович був неодноразово нагороджений – у лютому 1896 р. – срібною медаллю «у пам'ять царювання Олександра III», у 1904 р. – орденом Св. Станіслава 3-го ступеня, а потім орденом Св. Анни 3-го ступеня (1906 р.) [2, арк. 50]. Саме така особа заявила про своє бажання зайняти вакантну кафедру та стати екстраординарним професором інституту.

25 травня 1913 р. директор Санкт-Петербурзького Історико-філологічного інституту академік В.В. Латишев направив листа на адресу в. о. директора ІФН І.І. Семенова, у якому писав: «... Дізнавшись, що викладач довіреного мені Інституту магістр грецької словесності Ф.Е. Відеман надіслав Вам заяву про бажання виступити конкурентом на вільну кафедру грецької словесності, я вважаю зі свого боку, прохати Вас звернути прихильну увагу на цього кандидата, в особі якого Ваш Інститут набуде цілком надійну наукову силу (підкреслено у тексті листа - авт)... Ця особа, (вихованець нашого навчального закладу), вже понад 15 років є викладачем Інституту. Восени минулого року він захистив в Одеському університеті свою магістерську дисертацію «Про походження грецького алфавіту». Грецьку мову він знає досконало та має величезні знання у заявленому предметі... У нас він не отримав до сих пір професуру виключно тому, що обидві кафедри грецької словесності зайняті професорами, що вступили на службу раніше нього. Я був би нескінченно радий, аби ці рядки допомогли вартому службового підвищення п. Відеману» [2, арк. 3]. Але забігаючи наперед, варто зазначити, що академік В. Латишев доніс до керівництва ІФН не всю інформацію про Ф. Відемана та його службу, частину інформації він свідомо приховав. Так він жодним словом не обмовився про те, що Відеман у 1902 - 1903 рр. серйозно хворів «психічною хворобою», а підготовка та захист його дисертації про-йшли «не зовсім гладко». Як зазначає закордонна дослідниця В.П. Смишляєва: «Можливо дисертація Відемана була відхилена С.-Петербурзьським університетом, чому він був змушений захищати її у Одесі. У медичному свідоцтві Відемана, однією з підстав (реального або фіктивного?) діагнозу значиться «божевільна ідея переслідування» з боку Санкт-Петербурзького університету. З його слів «його примушували працювати з 1904 по 1909 рр., а в кінці визнали дисертацію незадовільною» [1, с. 92].

Ні директор інституту, ні члени Конференції ІФН, як з'ясувалось пізніше, особисто Відемана не знали і щоб мати хоча б мінімальне уявлення про того, кого вони обирають, доручили професорам

кафедри грецької словесності А.Ф. Семенову та В.І. Петру підготувати відгуки про наукові роботи претендента. Тільки на кінець осені 1913 р. (російська бюрократична машина працювала дуже повільно) обидва відгуки були підготовлені та винесені на обговорення Конференції. Професор А. Семенов наукову діяльність «свого наступника» на основі його малочисельних статей, оцінив як «компіляційну», але разом з тим дав їй позитивну оцінку [2, арк. 4-5 зв.]. Натомість професор В. Петр у своєму відгуку на магістерську дисертацію Відемана (яка вийшла окремою книгою) писав: «... Автор не має належних педагогічних здібностей. Книга повинна вчити. Він безумовно людина знаюча, як пишуть мені із Санкт-Петербурга, акуратний до смішного, чистий як святий, був деякий час вчителем у гімназії, але з цього вийшло мало користі через його поблажливість та доброту... Мені пишуть, що «... він вважає людей ідеальними, такі якості характеру не підходять для учнів, а для студентів можливо зйдуть». Але я думаю, що така якість характеру не підходить і для студентів, особливо наших, для яких, як майбутніх педагогів, потрібні професора не тільки люди науки, а й педагоги, лекції яких повинні слугувати не тільки науковими, а й педагогічними зразками». У кінці свого відгуку, він підвів висновок – «якщо Конференція знайде можливим обрати професором п. Відемана, то звичайно я проти цього нічого мати не буду, але я залишаюсь при своїй думці – нам потрібен не такий професор» [2, арк. 6-7 зв.]. Незважаючи на таку нейтрально-негативну оцінку, Конференція на засіданні, що відбулось 25 січня 1914 р. обрала Ф.Е. Відемана на посаду екстраординарного професора. Але наказ про призначення його на нову посаду надійшов лише на початку літа (винним у затримці виявився сам Фрідріх Ернестович, який до того часу не отримав магістерського диплому, тому що не заплатив необхідних 15 крб. за його виготовлення та друк). Тільки 16 червня 1914 р. наказом МНО він був офіційно призначений на професорську посаду по кафедрі грецької словесності [2, арк. 29]. Новому професору ІФІН було встановлено жалування в сумі 1600 крб. на рік, він додатково отримував 200 крб. «столових», а Правління інституту виділило йому казенну квартиру у Ніжині [2, арк. 50]. Але скористатися ними Ф. Відеман не встиг, адже вже 18 серпня 1914 р. він був ... звільнений наказом директора інституту, а 16 грудня 1914 р. це рішення було підтверджено відповідним наказом МНО [2, арк. 51]. Причиною такого швидкого та здавалося б дивного рішення директора Й-Е..А. Леціуса, стала його зустріч з Ф.Е. Відеманом, яка відбулась на першій декаді червня 1914 р. у Санкт-Петербурзі, куди директор приїхав по справах інституту (отримання

дозволу на будівництво нового приміщення для спортивної зали) [1, с. 217]. Повернувшись із столиці Й-Е. Леціус одразу написав офіційного листа на ім'я Попечителя Київського навчального округу О.М. Деревницького, який також був філологом-класиком, професором грецької словесності і, як з'ясувалось пізніше, особисто знав Ф. Відемана. Зміст листа Леціус довів до відома членів Конференції ІФІН на її спеціальному засіданні. Він писав: «17-го липня я звернувся до пана Попечителя КНО з проханням повідомити Міністерству, що відкликаю подання про обрання магістра грецької словесності п. Відемана на посаду екстраординарного професора історико-філологічного інституту князя Безбородька. Мотивую своє прохання тим, що п. Відеман, на моє переконання, страждає на повний нервовий розлад. Прийшов я до цього переконання при першому ж побаченні з ним на початку червня в Санкт-Петербурзі. Можу до цього додати, що все що казав при зустрічі п. Відеман було безладним, не логічним та нагадувало маячня божевільного, що страждає різними *idies fixes*. Я про це одразу наголосив п. Міністру, якій згодився притримати справу про призначення Відемана у Департаменті до подання мною офіційних паперів, для скасування його обрання на посаду.

Але п. Відеман у наслідок якогось непорозуміння був призначений професором інституту міністерським наказом хоча всі професори, після мого повернення до Ніжина усно або письмово були повідомлені про стан речей та всі погодилися зі мною, відмовившись від кандидатури Відемана... Я бажаю, щоб п. Відеман подав офіційну заяву про відставку, а кафедра на яку його було обрано знову була оголошена вакантною» [2, арк. 35].

Саме у цей час Ф. Відеман разом зі своєю дружиною (Бертою Вільгельмівною), ще не знаючи, що у ІФІН вирішили відмовитися від його послуг, нарешті зібралися проїхати до Ніжина. Але подружжя Відеманів обрало для поїздки не найкращий час. 19 липня 1914 р. Німеччина оголосила війну Російській імперії. Після цього Микола II звернувся з призовом до народу об'єднатися та відбити «зухвалу навалу ворога». Початок війни спровокував хвилю патріотичних маніфестацій та мітингів на підтримку Сербії та засудження Німеччини та Австро-Угорщини. Хоча офіційна влада заборонила публічні демонстрації та всілякі інші спонтанні «прояви патріотизму», але контролювати їх вона була не в змозі Як зазначав один із закордонних дослідників: «У патріотичних натовпах відбувалося бродіння ксенофобських настроїв, що час від часу переростали у фобію до німців та виливались у

німецькі погроми». Так під час одного з мітингів на Невському проспекті, юрба пішла до німецького посольства та розгромила його. Були розгромлені магазини та торгівельні лавки, що належали німцям. Часто ці погроми супроводжувались фізичним насиллям. Жертвами одного з таких інцидентів і стала родина новопризначеного професора інституту князя Безбородька. Ось як сам Ф. Відеман описав цей випадок. «Відправляючись потягом [до Ніжина] о 12 год.05 хв. ночі 4-5 серпня з С.-Петербургу, я вимушений був за кілька хвилин до відправлення потягу, силою пробивати собі шлях з вагону 3-го класу. Через переповнений публікою вагон і неймовірну задуху, дружині стало зле. Насилу вибравшись на платформу та побачивши розстроєний душевний стан моєї дружини, я, знервований, погарячував у розмові з оточуючими, серед яких опинився жандармський офіцер. Відвели нас тоді ж у жандармське відділення, де склали протокол. Дружину оголосили вільною, а мене заарештували на три місяці» [2, арк. 41]. Більше деталей цього інциденту можна дізнатися із статті під назвою «Дика витівка професора Ніжинського Інституту Відемана», що була надрукована у номері газети «Новий час» (за 16.08.1914 р.), а потім була передрукована іншими виданнями, серед яких був «Ніжинський голос». Так про цей випадок дізнались у Ніжині. Газети повідомляли, що «... Один солідний чоловік, на вокзалі в С.-Петербурзі говорив недозволені та злочинні речі. Він, наприклад, заявляв що прийдуть німці і всім покажуть..., що треба вчитись порядку саме у них,... що у порівнянні, кайзер набагато кращий за російського імператора і т. п. Як з'ясувалося, цією особою був професор Ніжинського інституту Ф.Е. Відеман. Він був трошки «поколочен» присутньою публікою, заарештований та доставлений до поліцейського будинку Васильєвської частини...» [2, арк. 36]. У газетах прозвучав неприкритий натяк на адресу директора Й.Е. Леціуса, що саме він, німець за походженням, запрошує німців на роботу в освітні установи, а це «може зіграти на користь ворогу» (забігаючи наперед слід зазначити, що у жовтні 1914 р., на хвилі «боротьби з німецьким засиллям» Леціус був звільнений з директорства інститутом – авт.). Неконтрольований патріотичний угар перших днів війни вимагав відповіді. Намагаючись виправдатися, Леціусом була підготовлена об'ємна стаття, яку він просив надрукувати на шпальтах «Нового часу» [2, арк. 39]. У ній він писав: «Пан Відеман – уродженець В'ятської губернії та вихованець С-Петербурзького Історико-Філологічного Інституту. Він отримав російське виховання. Закінчив російську гімназію. Володіє російською мовою краще ніж німецькою, на якій розмовляє із російським акцентом, у його

мові часто зустрічаються «русицизми» і до Пруссії або Німеччини ніякого відношення він не має. У Ніжині він ніколи не був і ніхто його тут в очі не бачив і не знає. Він працював викладачем С.-Пб. Інституту та був обраний конференцією на вакантну грецьку кафедру за рекомендацією директора того ж самого С.-Пб. Інституту академіка Латишева та відомого у С.-Пб. Професора Зелінського як знавець грецької мови та єдиний у всій імперії магістр грецької словесності. Що до сих пір не забезпечений кафедрою. Другого кандидата, що заявив про своє бажання брати участь у конкурсі, міністерство відхилило ще до виборів. Таким чином п. Відеман був обраний як єдиний кандидат, що залишився. Але у мене та у членів Конференції були деякі сумніви, бо через отримані приватні свідчення було відомо, що п. Відеман вже раніше 2 роки був схибленим, а його сестра знаходилась у будинку для божевільних.... Коли я влітку цього року зустрівся з Відеманом, мені вистачило всього 10 хвилин, щоб зрозуміти що він абсолютно схиблена людина. Він говорив нескладно, безглузді речі та, мабуть, страждав на манію переслідування, причому вираз його очей нагадував божевільного. Наступного дня я доповів міністру, що, на мою думку, п. Відеман психічно хвора людина і ніяким чином не може бути призначений професором Інституту. Міністр погодився з моєю думкою і пообіцяв призупинити призначення... Але із-за непорозуміння п. Відемана було призначено. Це сильно вразило мене і всю професорську колегію нашого інституту. Ми розуміли, що ця психічно хвора особа, якщо приїде до Ніжина може викинути будь-яку штуку, і тоді на нас чекає відправка його під опіку доктора Буштедта (місцевий лікар-психіатр, завідувач ніжинської лікарнею для божевільних – авт.). Тепер Відеман викинув такий жарт у Санкт-Петербурзі і місто Ніжин його ніколи не побачить. Відношення професора Відемана до нашого інституту вичерпується тим, що він дійсно був обраний конференцією, але обрання було анульоване, як тільки ми дізналися про його психічну ненормальність. Таким чином, навряд чи можна говорити про «дику витівку професора Ніжинського Інституту», а тільки про «дику витівку професора С-Петербурзького Історико-Філологічного Інституту» до якого ІФІН з червня, ніякого відношення не має». [2, арк. 37-38 зв.]

Нам не відомо, чи було надруковано це спростування у газеті «Новий час». Про подальшу долю професора Ф.Е. Відемана відомо зовсім мало. Знаходячись у арештантському будинку, він продовжував листування з канцелярією ІФІН і навіть отримав 220 крб. 20 коп. у якості жалування за строк «його роботи з часу призначення до звільнення» [2, арк. 42]. Після «вокзального ексцесу» звільнившись з-під арешту, Ф.

Відеман таки був змушений подати у відставку. Його відставка «по хворобі» була прийнята і подружжя оселилось у Петрограді (3 вересня 1914 р. Санкт-Петербург було перейменовано у рамках чергової політичної антинімецької компанії). Він навіть спромігся добитися призначення собі невеличкої пенсії у розмірі 600 крб. на рік. Про його подальші наукові пошуки нам нічого не відомо, мабуть він залишив будь-які заняття наукою. Відомо, що він помер у Петрограді в кінці 1918 року. Невеличка замітка про його смерть з'явилась у останньому номері журналу «Гермес» за 1918 р. [3, с. 92].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що Ф.Е. Відеман, як знаний науковець заслуговував на отримання власної кафедри. Але його спроба зайняти кафедру грецької філології в історико-філологічному інституті князя Безбородька, через певні об'єктивні та суб'єктивні причини завершилась невдало. Ф. Відеман виявився психічно хворою людиною, яка, на думку керівництва ІФІН, не могла і не повинна була займатися викладацькою діяльністю. Постає питання, як впродовж п'ятнадцяти років він працював у різних гімназіях та столичному інституті і був допущений до спілкування з молоддю. Оцінюючи його науковий доробок, слід зазначити, що роботи написані ним хоча не претендують на наукові відкриття у галузі філології та лінгвістики, але разом з тим вирізняються своєю оригінальністю поглядів, точністю та глибиною висновків. Запропонована ним концепція походження й поширення давньогрецької мови серед племен, що населяли Балканський півострів була підтримана серйозними дослідниками та здобула своїх прихильників у наукових колах. Інцидент, що поклав край не тільки його роботі у ІФІН, а й всій викладацькій кар'єрі стався з ним на початку Першої Світової війни. Не вміння контролювати себе та свої емоції стало причиною того, що Ф. Відеман був втягнутий у звичайний побутовий конфлікт, який переріс у звинувачення у зрадництві та «діяльності на користь ворога». Разом із ним своїм місцем поплатився директор ІФІН -Е.Леціус, який так само став однією із жертв патріотичних антинімецьких компаній населення, що охопили Російську імперію на початку війни.

Список використаних джерел

1. Лейберов О., Смалій К. «Фізичне виховання молоді, нарешті буде піднесено на необхідну висоту...» – проект відкриття гімнастичної зали в Ніжинському історико-філологічному Інституті князя Безбородька та його доля. *Література та культура Полісся. Вип. 110. Серія «Філологічні науки».* № 24 / відп. ред. і упоряд. Г. В. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. – С. 215-228.

2. О назначении преподавателя Императорского С-Петербургского Историко-филологического Института, магистра греческой филологии Фридриха Видемана на должность экстраординарного профессора Института по предмету греческой словесности. 15.V. 1913 - 19.IX. 1915 г. ВДАЧОН, Ф. 1105, Оп. 1, Спр. 1841.

3. Смышляева В.П. Российские филологи-классики XIX века: «германовское направление» [Электронный ресурс]: биографический словарь. - 2-е изд., испр. и доп. СПб.: Научное издание, 2021. 563 с.

References

1. Leiberov, O., Smalii, K. (2024). «*Fyzichne vykhovannya molodi, nareshiti bude pidneseno na neobkhidnu vysotu...*» – *proekt vidkryttya himnastychnoyi zaly v Nizhynskomu istoryko-filolohichnomu Instytuti knyazyza Bezborodka ta yoho dolya* [«Physical Education of Youth Will Finally Be Raised to the Necessary Height...» – the Project of Opening a Gymnasium at Nizhyn Historical and Philological Institute of Prince Bezborodko and Its Fate]. *Literatura i kultura Polissya – Literature and Culture of Polissya*. Iss. 110. Series «Philological Sciences». No. 24. Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University Publ. pp. 215-228. [In Ukrainian].

2. О назначении преподавателя Императорского С-Петербургского Историко-филологического Института, магистра греческой филологии Фридриха Видемана на должность экстраординарного профессора Института по предмету греческой словесности [On the Appointment of the Teacher of the Imperial St. Petersburg Historical and Philological Institute, Master of Greek Philology Friedrich Wiedemann on the Position of Extraordinary Professor of the Institute on the Subject of Greek Literature]. 15.V. 1913 – 19. IX. 1915. Department for the Preservation of Documents of the State Archives of Chernihiv Oblast in Nizhyn, F. 1105, Op. 1, Case 1841. [in Russian].

3. Smyshlyayeva, V.P. (2021). *Rossijskie filologi-klassiki XIX veka: «germanovskoe napravlenie»: biograficheskij slovar* [Russian Philologists-Classics of the 19th Century: "German Direction". Biographical Dictionary [Electronic resource]. 2nd ed. St. Petersburg: Naukoemkie tehnologii Publ. 563 p. [in Russian].

Smalii K.

Lecturer of the Department of Geography,
Tourism and Sports of Nizhyn Mykola Gogol State University
smaliy.km@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0003-8256-2444>

«A Completely Reliable Scientific Force...»: How Did Friedrich Ernestovych Widemann Work as a Professor at Prince Bezborodko Historical and Philological Institute (1913-1915)

The paper deals with an interesting episodes in the history of Nizhyn Higher School of the early 20th century. Based on the study of extensive use of archival materials, the author

examined the «attempt» of the well-known philologist and paleographer F.E. Wiedemann to get a professorship and occupy the chair of Greek philology at Prince Bezborodko Nizhyn Historical and Philological Institute. The author has studied and researched in detail the biography of the «candidate» for the professorship. He noted his strengths as a scientist, analyzed his creative work, the circumstances of his personal life and came to the conclusion that F. Wiedeman was quite worthy of taking the vacant position, at the same time, studying the applicant's medical documents allows him to be diagnosed with complete unsuitability for working with people, especially with young people. Errors in the work of the bureaucratic machine of the Russian Empire allowed a seriously ill person to take up teaching work. An attempt to quickly solve the problem that had arisen and remove him from his position encountered the same bureaucratic obstacles and was delayed in time. Only chance did not allow the «new» professor of the institute to begin classes. F.E. Wiedeman became one of the victims of a patriotic crowd and because of his anti-Russian speeches (which were a consequence of his excited emotional state) ended up in a detention centre.. Thus, F. Wiedemann managed to become an extraordinary professor at Nizhyn Institute without ever having been to Nizhyn itself and without giving a single lecture.

Key words: Prince Bezborodko Historical and Philological Institute, Greek philology, professorial department, World War I, anti-German pogroms.